

JÒRGI REBOL, L'ÒME DREIT

Domenja BLANCHARD

Jòrgi Rebol nais lo 25 de febrèr de 1901 a Marselha d'un paire cevenòl e d'una maire gavòta. Seguís d'estudis al licèu tecnic de sa vila fins a l'atge de 16 ans, puèi per sostar sa maire, fa dessenbatre dins la construccion navala marselhesa. Es aquí que se farà son primièr contacte ambe lo mitan obrièr.

Aprèp lo servici militar, passa de concorses e intra dins l'administracion de l'escòla practica d'industria ont exercirà pendent quaranta tres ans fins a la retirada. Se pòt pas parlar de Jòrgi Rebol en desseparant son òbra poètica de la lenga e de sa destinada nimat en ignorant los ligams estreits entre son amira lingüística e literària e son accion sociala e politica.

Es considerat coma la sola « sorga » provençala d'abans 1940 reconeguda pels poètas de las generacions seguentas. Intellectual proletari, lutèt per una literatura populara e laïca e son òbra poètica es un dialògue ambe los òmes, ambe la tèrra e ambe el meteis...

Vodèt pas qu'una partida de sa vida a la creacion literària, qu'èra mai que mai un òme d'accion al servici de sa lenga, de son país e de sa cultura, de tot çò qu'èra en relacion ambe eles e al servici de l'umanitat. Participèt ambe vòta als eveniments de son temps coma a l'explosion « subrerealista » emai demorèsse fòra d'aquel movement.

L'occitanista

1 Lo Calen de Marselha

Entre las doas guèrras, nais un movement global de presa de consciéncia de las minoritats nacionalas. En Occitània, lo movement a per tòca de servir a Occitània sa lenga, sas tradicions e de li balhar una independéncia politica, administrativa e economica mai granda en tot despassar la politica culturala de « mantenença » lingüística d'un Felibritge desalenat.

Es dins aquel encastre que Jòrgi Rebol, ambe qualques militants del grop felibrenc *Prouvenço*, van fondar *Lo Calen de Marselha*, « fogal felibrenc d'accion sociala ». Reprochavan als bailejaires de *Prouvenço* son immobilisme e sas idèas passadistas. E tre son espelida, lo *Calen* reçaupèt lo sosten dels felibres mai engatjats tales Antòni Conio, Valèri Bernard, Emili Bodin, Pèire Bertàs, Mariús Jovau, Emili Ripèrt, eca... Qualques annadas aprèp, seràn rejunts per Carles Camprós e Pau Ricard.

Los objectius del *Calen* son de promòure e d'illustrar la lenga e la cultura, de tornar balhar als Provençals la fiertat de çò que son, de desvolopar « la causa » per d'activitats diversas e per un militantisme cultural. De sensibilitat d'esquèrra, insistís sus l'accion sociala e fa sens relambi referéncia al pòble provençal.

Lo *Calen* obten lèu un succès popular e tres annadas aprèp sa fondacion, compta 120 sòcis e sas activitats son ja multiplas. Aderís a l'*Amistança dei Joveine* qu'acampa los gropes dels joves Provençals, edita d'òbras en occitan e organiza de concorses poètics.

■ Las doas grandas idèas del Calen : lo federalisme e lo panoccitanisme :

■ Los joves occitanistas del *Calen* an eiretat del Felibritge - emai manquèsson pas de lo criticar - un ideal federalista que lor permet de se situar dins la continuitat mistralenca e de se dobrir al mitan intellectual francés « non-conformista » e a las minoritats nacionalas que refusan lo modèl faicista, per exemple los Bretons de la *Liga federalista de Bretanha* e los Còrses del *Partit Còrse autonomista*.

■ La Catalonha accedis en 1931 a l'autonomia e es lo modèl a seguir pels occitanistas. Torna nàisser l'idèa panoccitanista que proclama l'existéncia d'una comunitat lingüística e territoriala qu'acampa Occitans e Catalans. An d'interèsses economics e culturals comuns que pòdon menar a un avenir politic comun dins un encastre federalista.

Aquò se concretiza primièr per la revista *Òc*, bailejada de 1931 a 1934 per l'Occitan Loís Alibèrt e lo Catalan J. Carbonell. Aqueste fonda l'*Oficina de Relacions Meridionals* que realiza d'escambis culturals entre Catalonha e Occitània, e de publicacions d'obratges occitans tala *La Gramatica occitana* d'Alibèrt, aisina de la normalizacion grafica de l'occitan.

Los joves Occitans e Catalans s'encontraràn a l'esca-sença de la celebracion del *Primer centenari de la Renaixença catalana* en 1933 que serà seguida per la creacion del bulletin *Occitania*, organ mesadièr de la Joventut occitana. Lo mesadièr fedèra lo grop provençal de *L'Araire*, jornal de la Federacion de la *Joventut Occitana* - que compta los sòcis del *Nouveau Languedoc* e del *Calen de Marselha* - e de joves Catalans, sòcis de la *Federacion nacionala dels estudiants de Catalonha* e de *Palestra*, associacion de la joventut catalanista e patriòta.

Aquel jornal anava balhar a totes las associacions que representavan la generacion de las annadas 30 lo mejan de s'exprimir d'un biais autonòm. Los gropes marselhés, tolosan, montpelhierenc prendràn en carga una partida de la redaccion del jornal. L'escampilhament geografic de sos animators e de sos collaborators permetrà a *Occitania* de realizar son ambicion de s'implantar sus tot lo territòri occitan, al mens dins las vilas mai grandas. Aguèt un quite collaborator a Torre Pelice, vila d'una valada occitana italiana. S'èra pas jamai vist dins la premsa occitanista.

Çaquelà, en 1934, un manifest signat per d'intellectuals catalans que protestan contra l'assimilacion entre catalanisme e occitanisme, puèi la repression contra lo movement catalanista aprèp l'ensag insurrecciona d'octobre 1934 arroïnan los espèrs dels joves Catalans e Occitans e l'ideal panoccitanista s'avalís.

■ *L'occitanisme autonòm*

Lo bulletin *Occitania* se virarà d'ara enlà cap a d'objectius mai rigorosament occitans e mai realistas en tot demorar a l'escota de las informacions catalanas. Se farà lo resson de las realizacions e reivindicacions dels movements culturals occitans. Es un utís de propaganda e un collectiu intellectual a l'entorn de Carles Camprós e de sas idèas federalistas.

En 1935, *Los Amics d'Occitania* vòtan un programa occitanista basic e se mudan en *Partit occitanista*, a l'iniciativa del *Grop marselhés d'Occitania* que el, ven de se mudar en *Partit provençau*, federalista e autonomista a l'entorn dels animators del Calen : Jòrgi Rebol, Pau Ricard, eca... sostenguts per Carles Camprós. An lo meriti de pausar pel primièr còp lo problèma de la renaissença occitana d'un biais politic e de far aparèisser dins lo vocabulari occitanista las nocions de « minoritat nacionala », d'« imperialisme francés », de « colonialisme » francés.

Lo *Partit Provençau* mena campanha per las eleccions municipalas de Brinhòlas e aderís a la *Coalicion del Front Popular* dins aquel canton ont Jòrgi Rebol pren la paraula en occitan dins los acamps politics. Es dins aquela campanha que J. Rebol e P. Ricard, que se presentan a las eleccions, son acusats d'afichatge illegal e passan davant lo tribunal. Defenduts per Frederic Mistral nebot, son aquitats.

Mas l'occitanisme evoluirà pas cap a un partit autonomista. E lo numèro 31 d'*Occitania* que se dobrís ambe un tèxte de Joan Jaurés e Marcèu Cachin e qu'afortís una coloracion d'esquèrra, provòca de garrolhas e de demissions. Lo director e lo cap-redactor botan las causas al punt : *Occitania* accèpta d'amics de totes los partits politics, posicion ratificada per l'acamp de Besièrs en octobre de 1936. La novèla dralha serà d'obrar per l'occitanizacion dels partits politics franceses, dralha fòrt malaisida, acarada al pes de las mentalitats jacobinas.

■ *L'Albèrga de la Joventut d'Alaug*

Per popularizar las idèas occitanas alrèp dels jovents, dins lo contèxte del Front Popular, Jòrgi Rebol fonda en 1936 l'*Albèrga de la Joventut d'Alaug*, dita : « Albèrga internacionala e provençala ». Dins un ambient fòrt convivial, 4000 joves, originaris de 19 nacions, s'acamparàn a l'entorn dels ideals de patz e de cultura populara e s'iniciaràn a las realitats d'Occitània, al mistralisme e al federalisme. Jòrgi Rebol n'assegura la presidéncia del CA e lo secretariat. Aquela aventura coneixerà una interrupcion deguda a la mobilizacion, seguida de la captivitat de Jòrgi Rebol, de 1939 a 1941 e s'acabarà pendent la guèrra.

Aquela albèrga, que semblava una republica de joves ont se conciliavan lo fisic, l'intellectual e l'etic, ont s'equilibravan organizacion e libertat, èra opausada a las albèrgas que grelhavan d'aquel temps en Euròpa e qu'èran mesas, per de regimes autoritaris o totalitaris, al servici de l'embrigadament de la joventut.

Aprèp la guèrra, lo *Calen* ne serà l'eretier. « Lo Fougau felibren d'acièn soucialo » se muda en « Centre Culturau d'Educacion Populara ». A l'entorn de Jòrgi Rebol, sos animators vièlhs o mai joves venon de l'albèrga, puèi, ambe lo temps, de « bolegaires » venguts per la màger part de l'ensenhament. Jòrgi Rebol s'investiguèt dins lo desenvolopament de l'ensenhament, del teatre e de conferéncias publicas e dins una practica militanta de la reivindicacion e de la mediatizacion que faguèron del centre un luòc cultural referencial de la vila. Tornèt sas letras de noblesa al tèrme « folclòr » en li balhant una legitimitat scientifica.

De 1944 a las annadas 80, lo centre marselhés se doblèt d'una session annadièra descentralizada de « formacion d'ensenhaires e d'animators ». Tre las annadas 60, un nombre creissent de sòcis del Calen se reclamarà de las idèas de l'IEO e ne partejarà las activitats, çò que farà del fogal marselhés lo centre de difusion de l'occitanisme en Provença.

Lo poèta

1 Son camin literari

Jòrgi Rebol, nascut dins las primièras annadas del sègle XX, recep las influéncias de dos camins literaris marselhés :

- Lo que, seguissent las piadas de Victòr Gelú, liga sovent poèsia e proclamacion sociala. Aquel movement que se desvolopa a la fin del sègle XIX per de publicacions nombrosas, es animat mai que mai per Pascau Cròs, Clovis Ugues e Antida Boier. A la debuta del sègle XX, la paraula populara o al servici de la comunitat marselhés, es representada per d'òmes qu'an una consciéncia aguda dels fenomèns istorics coma Pèire Bertàs e Antòni Conio, totes dos « mèstres » reconeguts per Jòrgi Rebol.
- Lo segond camin es dessenhats per la Renaissença felibrenca. Son influéncia es importanta a Marselha e lo jove Rebol que se destina a la poèsia i es sensible. L'amira del tèxte mistralenc e la dignitat retrobada de la lenga fan nàisser de vocacions poèticas. E Jòrgi Rebol publicarà una granda partida de sos poèmas dins la revista de Sully-André Peyre, *Marsyas*, revista fisèla al mistralisme autentic.

Cal precisar que Jòrgi Rebol quitarà lo Felibritge en 1946 aprèp aver refusat mai d'un prèmi e lo majoralat e refusarà de figurar en 1956 dins l'antologia *Pouèto Prouvençau de Vuei*¹⁰⁶.

106 - Editada per lo Groupamen d'Estudi Prouvençau. De legir sus aquela antologia l'article de Philippe Martel, « Les "poueto prouvençau de vuei", sur l'autre rive », in Philippe Gardy et Marie-Jeanne VERNY, *Max Rouquette et le renouveau de la poésie occitane, 1930-1960*, Montpellier, PULM, 2010, pp. 293-309.

Un autre escrivan influencièt Rebol, Valèri Bernard, que foguèt lo ligam entre la literatura dels Trobaires marseleses e lo Felibritge. Dobriguèt de dralhas esteticas novèlas e aucèt la paraula retrobada en tot l'integrar a las realitats marselesas.

Jòrgi Rebol comença d'escriure d'ora, tre 1927, e sos poèmas son publicats, primièr dins la revista *Òc* e dins *L'armiana marsihés*. Puèi, tres pichons recuèlhs son editats a Marselha per « L'Amistança dei Joueïne » : *A Couar dubèrt* en 1928, *Calignàgi* en 1929 e *Escapolon* en 1930, aqueste escrit en grafia classica.

En 1928 s'amistança ambe los poètas de la revista *Marsyas* : Joan-Calendau Vianès, Max-Felip Delavouët, Carles Galtier e ambe lo director de la revista, Sully-André Peyre. Per eles, rejonh lo Felibritge. *Marsyas* edita *Sènso relambi* en 1932 e *Terraire nòu* en 1937.

En 1965, l'IEO publicarà *Chausida e Vent Terral*, en 1985, *Pròsas geograficas*.

A costat de son òbra poètica, Jòrgi Rebol escriguèt articles, cronicas, pròsas, per de jornals franceses e de revistas e almanacs occitans (*Òc*, *Marsyas*) e fòrça prefacis. S'ensagèt tanben al teatre ambe *Nesimo*, *comèdia galòia*, jogada a la ràdio en provençal, lengadocian e gascon, *Rèn qu'un pantai* e *Lo printems*, comèdias.

2 La poèsia

L'òbra de Jòrgi Rebol marca una de las etapas de liberacion de la poèsia occitana. Son originalitat ven de la revòlta inada de l'autor contra las entravas, que s'acompanha d'un gost amar de la solitud. Tre son primièr recuèlh, s'afranquís de la morala, dels prejutzats, sa poèsia es reivindicacion e iniciacion a la libertat. La poèsia de Jòrgi Rebol es conquista, ditz lo fugitiu que farga l'eternitat e l'òme, ambe son « espèr d'existir », n'es lo creator e s'apropria lo monde e son devenir.

Es en Provença que lo poèta pren consciéncia de sos rapòrts ambe la tèrra, ambe los òmes, generadors de totes las malauranças e totes los salvaments, e de sa plaça dins lo mond.

*Siáu nat longtèmps après ma naissènça
siáu sortit dau maridatge
d'aquela terra bruna ambe mon esperit blond,
e lo capiti mielhs amé leis ans.
Era lo tèmps monte l'enfant
reluca la frema amé d'uelhs regrandits.
Ai sentit montar, cauda de sang, ma consciéncia.*

« A ma maire », *Sensa relambi*, Marsyas, Aigues-Vives, 1932, p. 12.

S'es atirat per la solitud, se sentís pas isolat e son òbra es un dialògue perpetu amb lo companh de luta, ambe la femna aimada, ambe l'obrièr e ambe la joventut. Lor balha una leiçon liberatritz sens orguèlh e sens umilitat, que l'òme es aquí per ordenar lo mond a sa mesura per la revòlta sociala. E quand s'affligís de la timiditat de sos camaradas, desbremba pas que son dever es d'entraïnar los òmes, per sa votz, cap a la luciditat revoltada.

*Alòr en susant solitari
ais oras de cadena
ai a l'escòla de l'òme
destraucat mon destin
e res mi fa plus rèn
per l'onor de mei jorns responsables
franc de vos veire agromelits
desdenhós dins vòstra esclavitut
sènsa lo mot que sauva.
Alòr esclati
duèrbi mei rasons de la vida
e de l'umble camarada
deveni un grand estrangier.*

« Per dos camaradas de trabalh », *Curriculum Vitae*, antologia, Mont-Jòia / Lo biais de se dire, Marselha, s.d., p. 38

Jòrgi Rebol es un amorós de la natura e, dins sos poèmas, son esperit libertari s'entremescla ambe sa set d'espaci :

*Ieu, volènt amé ma cara,
daurada d'un de tei rais,
destancar tótei lei raras,
m'enanarai.
Car siáu un barrutlaire,
ai sempre set d'inconoissut ;
mei labras m'an fach lo parlaire
dei miratges que m'an creissut*

A Sully-André Peyre, *Terraire nòu*, IEO Messatges, p. 50.

L'amor ençò del poèta es un tot unic que condiciona la vida, que siá l'amor de la tèrra, de la lenga, dels òmes o de la femna :

*Lo pus bèu de mei poèmas
l'ai fach pèr tu,
e l'escriurai jamai :
de qué serviria ?
Coma aquò, franc de n'autres,
degun lo sauprà !
E s'un còp l'oblidam,
es que lo liame mince
d'una messonja alòr nos ligarà.
Alòr, virant l'esquina a tot çò que fuguèt,
cadun de nòstre caire,
farem tirar vèrs d'autrei tenements.*

« A ma maire » 1932 *Sensa relambi*, IEO Messatges, 1976, p. 25.

■ La lenga e l'escritura

La lenga de Jòrgi Rebol es la lenga de Gelú, li sèrva la rugositat e l'espontaneïtat qu'illustran la literatura populara. Lo felibre Antònin Conio parlava de la brutalitat verbala de Rebol e de son desir de clartat. D'autres volguèron veire en el un subrealista, mas son escritura es desparièra de la dels poètas d'aquel movement. Lo poèta es « dirècte ». Sap çò qu'a a dire e o ditz en tota consciéncia sens recórrer a d'artificis, mas sonque a qualques imatges simples que se pòdon descodar aisidament. Son lengatge es void d'ornament. L'idèa trionfa, clara e precisa, refortida per una lenga vigorosa e lo poèma es pas pus qu'una injoncion a viure, poderosa, bèla e coratjosa.

Anar luenh sempre
sempre franquir la rega
que barra aquesta arada
e puei aquí durbir lei mans
per derrabar çò que s'aurora.

L'esperit de l'onga en trafec
cercar dins lei reboliments
lo pauc tant pichon siegue
que s'encapita lo mai
a l'ardent voler.

E puei mai partir se'n anar
de l'onga plegat tèsta aquí
vèrs l'infinít dei causas non sachudas
per destrucar lo clavèu d'aur
que riblarà d'autreis aièrs.

Anem camina jamai alassat
mon pies apassionat
tostèmps boscant
devèrs ta destinada
qu'es de barbelar.

« Anar luenh sempre »,
Pròsas geograficas, Vent Terral, 1985, p. 15.

En guisa de conclusion, daïssem la paraula
a Joan-Maria Petit :

I a mai de cinquanta ans que Jòrgi Rebol nos apèla a viure « a coar dubèrt » dins son marselhés ruscós e drud. Mai de cinquanta ans que del meteís pas, escarra sens bestorns un camin que de Provença mena a sos òmes e a sas femnas, l'agachant dins los uèlhs, lo remandant a la liberacion de totes.

Rebol es estat un dels sols contemporanèus a marcar lo territòri en termes d'endevenidor. Sa mesura e son espèr son los de l'òme levat e coma per totes los eretics, sa fe es raïanta e contagiosa.

Preséncia despertada, pesuga de questions e de revelaments, parla pas d'amor, de Tèrra e d'òmes qu'en se donant en plen, ambe coratge e testarditge, lèst a pagar lo prètz fòrt de l'espèr.

Dins lo caminament rocassut de l'escritura e de la pensada d'un òme a l'escota d'aquel temps multiple e en dialògue perpetual ambe el, tròba las acorchas de lo que sap totjorn ont vòl arribar.

Dins los passes de Rebol que me o demandava, ai tornat faire ses camins tornant escriure en francés çò que siaguèt pensat en òc. Sabi, ara, d'un biais segur qu'una part de nòstre onor poètic e occitanista se sòna Jòrgi Rebol.

Una scèna de la creacion de *La falta d'un paire*, à La Ciutat, lo 24 d'aost de 1930

Bibliografia

Poèsia :

- *A coar dubert*, Prefaci d'Antòni Conio, Marsiho, Ed. de l'Amistanço dei Joueine, 1928.
- *Calgnàgi*, Marsiho, Ed. de l'Amistanço dei Joueine, 1929.
- *Escapolon, sèt tròbas en òc*, Estampèl de Carles Camprós, Marsiho, Ed. de l'Amistanço dei Joueine, 1930.
- *Cantadisso* : poèma, en cò de l'autor 1931, (Ed. IEO, 4 Vertats, 1971).
- *Sènso Relambi*, Ed. Marsyas, 1932.
- *Terraire nòu* : Ed. Marsyas, 1937.
- *Petite suite forézienne*, Marseille, Sauquet et Mullot, imprimeurs, 1944.
- *Chausida*, poèmas, Ed. IEO Messatges, 1965.
- *Sènsa relambi* seguit de *Terraire nòu*, Ed. IEO Messatges, 1976.
- *Pròsas geograficas*, Ed. Vent Terral, 1985.
- *Mesclas*, Ed. Les Cahiers de Garlaban, 1988.
- *Curriculum vitae*, 30 poèmas ambe revirada francesa. Caisseta 60 mn e libret (Ed. Mont-Jòia, 1984).

Teatre :

- *Nestmo*, coumedié galoio en un ate, 1929, publicat dins *L'Armana marsihés* en 1933.
- *Rèn qu'un pantai*, coumedié en un ate : *Armana marsihés* pèr 1932.
- *Lou printemps*, coumedié en un ate, en cò de l'autor.

Jòrgi Rebol presenta un espectacle a Lascorts, près d'Aubanha (1934)